

AZ IDEIGLENES ÉS KÖRKÖRÖS MIGRÁCIÓ TAPASZTALATAI, JELENLEGI SZAKPOLITIKAI GYAKORLATA ÉS JÖVŐBENI LEHETŐSÉGEI MAGYARORSZÁGON

2010. október

Az EMH a 2008/381/EK tanácsi határozat alapján jött létre és az Európai Unió pénzügyi támogatásával működik.

Tartalom

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	3
I. BEVEZETŐ: CÉL ÉS MÓDSZERTAN	5
1.1 Módszertan.....	5
1.2 Meghatározások	6
II. A KÖRKÖRÖS ÉS IDEIGLENES MIGRÁCIÓ SZAKPOLITIKÁJA MAGYARORSZÁGON	8
2.1 Nemzeti stratégia, szakpolitika és programok	8
2.2. Nemzeti jogszabályok, feltételrendszerek és kritériumok, illetve a végrehajtás	9
2.2.1 A harmadik országbeli állampolgárok alkalmi és szezonális foglalkoztatása.....	10
2.2.2 A harmadik országbeli állampolgárok munkavállalása egyszerűsített foglalkoztatás keretében	13
2.2.3. Kutatói mobilitás.....	15
2.2.4. Diákok	19
2.3 Harmadik országokkal folytatott együttműködés	21
2.3.1 Mobilitási partnerségek.....	21
2.3.2 Nemzetközi együttműködés a mobilitás támogatása terén	21
2.4 Egyéb szempontok.....	23
III. STATISZTIKAI ADATOK A KÖRKÖRÖS ÉS IDEIGLENES MIGRÁCIÓRÓL	25
IV. KÖVETKEZTETÉSEK.....	27
BIBLIOGRÁFIA.....	29
MELLÉKLETEK	31

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A tudásalapú társadalmak korában a legértékesebb munkaerő, a magasan képzett munkavállalók – különösen a kutatók – szerepe egyre inkább felértékelődik. A versenyképesség meghatározó jelentőségű tényezője a kutatás és az innováció, ehhez pedig elengedhetetlen biztosítani a kutatási és fejlesztési szektorban foglalkoztatott megfelelő számú személyzetet. Nemzetközi szinten már-már hétköznapi jelenségnek számít a magasan képzett munkavállalók utáni egyre növekvő kereslet. Az agyelszívás mellékhatásainak enyhítése már nemcsak a fejlődő országok számára jelent kényes problémát, hanem immáron a fejlett országokban is foglalkozni kell ezzel a jelenséggel. Ezt igazolta az elmúlt évtized is, amelynek során egyre inkább nőtt azon országoknak a száma, amelyek tudatos migrációs politikát alakítottak ki. Éles verseny bontakozott ki a kutatók és a magasan képzett munkavállalók iránt, ennek megfelelően egyre több ország vezet be a külföldi munkavállalók toborzása céljából szelektív migrációs politikai intézkedéseket.

Ami a konkrét jogi rendelkezéseket illeti, a magyar jog egyelőre nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek elősegítik a harmadik országbeli állampolgárok körkörös migrációját. A Magyar Köztársaságnak a szabadság, biztonság és a jog érvényesülése térségében való együttműködésére vonatkozó 2009-2014 közötti kormányzati stratégiája mindazonáltal kijelenti, hogy a migrációval kapcsolatos stratégiai irányvonalak kialakításánál fontos szem előtt tartani a migrációval kapcsolatos feladatok interszektorális jellegét, valamint többdimenziós megközelítésének összefüggéseit.

Tudományos területen a körkörös migráció és mobilitás támogatása ösztöndíjas csereprogramokon, a kutatók cseréjén, valamint egyéb módon, kormányközi megállapodások által vezérelt nemzetközi tudományos együttműködésekön keresztül történik. E kapcsolatok terén a partnerországok közül Szerbiával és Ukrajnával beszélhetünk a legfejlettebb együttműködésről.

Ahogy az az előző, „A migráció szerepe a magyarországi munkaerőhiány enyhítésében” című EMH tanulmányban is szerepel, a magyar munkaerőpiac legfontosabb jellemzője az alacsony munkaerő-piaci részvétel. Ezzel párhuzamosan viszont a munkanélküliség továbbra is mérsékelte, nem éri el az uniós átlagot. Az alacsony részvételi ráta okai elsősorban – tagállami összehasonlításban – az alacsony nyugdíjkorhatárban, alacsony bérekben, illetve

a népesség nem túlságosan jó egészségi állapotában keresendő. Az alacsony munkaerő-piaci aktivitást magyarázza továbbá az is, hogy az állásukat veszített, vagy munkahelyüket veszélyeztetve érző emberek viszonylag széles körben veszik igénybe a munkanélküli ellátások különböző formáit. Ebből az a következtetés vonható le, hogy igen jelentős a hazai munkaerő-tartalék, amely képes lenne kielégíteni a munkaerő-piaci igényeket. Mi több, mivel uniós csatlakozásunk óta a kivándorlás korlátozott mértékű maradt, általában nem beszélhetünk komoly aggodalomról a más tagállamokba történő agyelszívást illetően. Ennek a ténynek tudható be az is, hogy Magyarországon a nemzetközi munkaerő-migráció eddig soha nem szerepelt fontos prioritásként a politika napirendjén. Ráadásul mivel a bevándorlók többsége magyar nemzetiségű, nem volt semmilyen átfogó állami törekvés sem a migrációt általában, sem pedig kifejezetten a körkörös migrációt illetően. E területen nincs jelentős politikai és társadalmi igény sem specifikus politikák és intézkedések kialakítására, és sajnos ez a helyzet várhatóan a közeljövőben sem változik.

Ami a Magyarországra történő bevándorlás jellemzőit illeti, azt láthatjuk, hogy a külföldiek össznépességhez viszonyított aránya alacsony, a teljes népességnek mindössze mintegy 2%-át alkotják csak a migránsok. Ennek indoka, hogy Magyarország a bevándorlók szempontjából nem célország, hanem elsősorban tranzitorzágnak számít az Európai Unió nyugati országai felé tartó úton. E csekély volumenű bevándorlás elsősorban kereslet által vezérelt, szub-regionális munkaerő-migráció, amely gyakran szezonális vagy ideiglenes munkavállaláson alapul.

2007 májusa óta az Európai Unió tevékenysége a keleti és délkeleti régiók vonatkozásában egyre intenzívebbé vált. A régió országai Magyarország kiemelt partnerei, ezért tartjuk fontosnak az ezekkel az országokkal, különösen a nyugat-balkáni országokkal és Ukrajnával folytatott eddigi párbeszéd és gyakorlati együttműködés folytatását, továbbá ezek megerősítését. Magyarország számára a vízum liberalizáció, valamint a vízummentesség szintén nagy jelentőséggel bír ezen országok tekintetében.

Mint már említettük, a harmadik országbeli állampolgárok migrációs áramlását leginkább a szomszédos országokból érkező határon túli magyar kisebbség áttelepedése jellemzi. Ennek eredményeként az utóbbi években a politikai viták középpontjában – az úgynevezett diaszpóra-politika keretein belül – e preferált csoportok egyszerűsített vízum-, valamint könnyítetett állampolgársági eljárása állt.

I. BEVEZETŐ: CÉL ÉS MÓDSZERTAN

A tanulmány célja, hogy átfogó képet nyújtson a Magyarországra érkező ideiglenes és körkörös migráció munkaerő-piaci igények kielégítésében betöltött szerepéről. Az elemzés további célja, hogy bemutassa az érintett harmadik országbeli állampolgárok beutazásának szabályait. Végül, de nem utolsósorban a beszámoló felhívja a figyelmet arra, hogy a központi közigazgatás és más érintett intézmények szintjén égető szükség lenne végre Magyarországon is egy átfogó megközelítés kidolgozására, amely elősegíthetné a migrációban és a mobilitásban rejlő – mind a származási, mind a fogadó ország fejlődése szempontjából kedvező – pozitívumok megértését.

1.1 Módszertan

A jelen tanulmány az ideiglenes és körkörös migráció témájában nem megfelelő mennyiségben és minőségben rendelkezésre álló információk által szűkre szabott keretek között végzett kutatói munkára épül. A koherens magyar migrációs politika hiánya alapjaiban befolyásolja a kérdés megközelítését, és jelentősen megnehezíti egy mély elemzés elkészítését. Jelenleg a demográfiai változások, az alacsony foglalkoztatási ráta és a versenyképesség megvitatása során a migráció csak marginális szerepet kap. Bár a 2007-ben az idegenrendészet terén született legújabb magyar jogszabályok lépést tartanak a jelenlegi migrációs trendekkel, azok leginkább az uniós joganyaggal való kötelező harmonizációt valósították meg anélkül, hogy egy világos jövőképet rajzoltak volna. Ennek következtében a fent említett ideiglenes migrációs rendszerek csak elvétve képviseltetik magukat. Mindazonáltal a szétaprózott adatbázisok, a pontatlan és bizonyos esetekben hiányzó adatok ellenére jelen tanulmány megkísérli, hogy a lehető legátfogóbb áttekintést adja. A módszertani lehetőségek és korlátok keretein belül leírja az ideiglenes és körkörös migráció fő tendenciáit és a nemzeti szempontokat.

Jelen nemzeti jelentés a következő fő forrásokból vonta le a következtetéseit:

- Kutatói munka: a hazai idegenrendészeti és munkaügyi jogszabályok, valamint egyéb jogforrások elemzése, jelentések, statisztikák, állásfoglalások és közelmúltban írt tanulmányok.
- A volt Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumon (IRM) belül a Bel- és Igazságügyi Együttműködési és Migrációs Főosztály (a kormányzati változásokat követően 2010 szeptemberétől az újra felállított Belügyminisztériumban működő Európai Együttműködési Főosztály, amely az Európai Migrációs Hálózat nemzeti kontaktpontja is) szakértői. Mivel ez

a Főosztály felelős a migráció és a menekültügy terén a jogszabályok és az állami irányítás egyéb jogi eszközei előkészítéséért, elsősorban e főosztály munkatársai járultak hozzá a szükséges információkkal jelen tanulmány elkészítéséhez.

- A szerző más minisztériumokkal és kormányzati szervekkel is felvette a kapcsolatot annak érdekében, hogy pontosabb választ kapjon néhány kérdésre. A már meglévő munkakapcsolatoknak és a nemzeti Európai Migrációs Hálózatnak köszönhetően az e minisztériumokkal és szervekkel való együttműködés is eredményesnek mondható. A 2010 áprilisában lezajlott országgyűlési választások eredménye következtében bekövetkezett radikális kormányzati változásokat követően a migráció és a foglalkoztatás területén a hatásköröket még mindig nem rendezték a jogutódok (Nemzeti Erőforrás Minisztérium és Nemzetgazdasági Minisztérium) között. A szerző a gazdasági migrációra vonatkozó kérdések tekintetében az egykori Szociális és Munkaügyi Minisztérium munkatársával is felvette a kapcsolatot, aki egyben a nemzeti Európai Migrációs Hálózatnak is tagja. Az oktatás területén a statisztikai adatokat a korábbi Oktatási és Kulturális Minisztérium biztosította, emellett a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal is megkeresésre került. Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat, a magyar Központi Statisztikai Hivatal és a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal szintén a szerző segítségére volt a vonatkozó adatokat illetően.

1.2 Meghatározások

Bár uniós szinten – különös hangsúlyt fektetve a harmadik országokkal való kiegyensúlyozott partnerségek kialakítására – az ideiglenes és a körkörös migrációt a legális migrációról szóló uniós politika fejlesztésének egyik vezérfonalaként azonosítják, a magyar jogszabályokban és stratégia-alkotásban ezek a fogalmak még továbbra sem kerültek meghatározásra. Magyarország nem rendelkezik munkaerő-migrációs stratégiával, vagy bármely olyan szabályozással, amely egyértelmű preferenciákat tükrözne arról, hogy a körkörös és ideiglenes migráció segítségével hogyan lehet a bevándorlók számára (a szomszédos országokból érkező magyar kisebbségeket ide nem értve) vonzóvá tenni a hazai munkaerőpiacot. Mindazonáltal a vonatkozó hatályos jogszabályok mögött megbúvó sporadikus érvelésnek két oldala van: a magyar munkaerőpiac védelmén és a biztonsági megközelítésen túl a versenyképesség javítását, a magasan képzett munkaerő hazánkba csábítását, a munkaerőhiány kielégítésének fontosságát, valamint a demográfiai elemeket is magába foglalja. Annak ellenére, hogy az átfogó koncepció hiányzik, egyre több és több az ad hoc

megnyilvánulás a nemzeti migrációs szakpolitika egyes kérdéseiről, és a széttöredezett kép ellenére a fő problémás területek megfogalmazódtak.

Jelen tanulmány megkísérli hozzáilleszteni e meghatározások tartalmát a meglévő magyar kategóriákhoz. Kiindulópontként a tanulmány az alábbi nemzetközi megfogalmazásokra épít: a körkörös migráció az emberek folyamatos, országok közti vándorlása, beleértve annak ideiglenes vagy tartósabb jellegét, amely önkéntes, a származási ország, valamint a fogadó ország munkaerő-szükségletével van összefüggésben, és az összes érintett számára előnyös lehet. (Migráció és Fejlődés Globális Fóruma). A körkörös migráció úgy határozható meg, mint a migráció azon formája, amelyet két ország között bizonyos fokú, jogszerű és oda-vissza irányuló mobilitást lehetővé tevő módon kezelnek [COM (2007) 248 végleges]. A tartózkodás időtartama azonban vitatott kérdés. A körkörös migráció meghatározására irányuló törekvések és szakvélemények szerint a jelenség szűkebb, illetve tágabb értelemben értelmezhető. Szűk értelemben a körkörös migráció ismételt rövid távú tartózkodást és visszatérést foglal magába. A tágabb definíció számba veszi azt is, ha a migráns egy viszonylag hosszú távú tartózkodást követően még munkavállalói korban visszatér.

Mivel Magyarországon a tartózkodás minimális vagy maximális időtartamát illetően pontos nemzeti definíciók jelenleg nem állnak rendelkezésre, az ideiglenes és körkörös migráció nemzeti szinten nem definiálható. Ennek a ténynek köszönhetően e kategóriák nemzeti értelmezése csak a szezonális munkavállalók, kutatók és diákok már meglévő keretszabályaira vonatkozhat.

II. A KÖRKÖRÖS ÉS IDEIGLENES MIGRÁCIÓ SZAKPOLITIKÁJA MAGYARORSZÁGON

2.1 Nemzeti stratégia, szakpolitika és programok

Mint ahogy azt már korábban említettük, a foglalkoztatási ráta Magyarországon még mindig az egyik legalacsonyabb az Európai Unióban, így a magyar foglalkoztatás-politika célja elsősorban a foglalkoztatottság fokozatos növelése az őshonos lakosság körében. Annak ellenére, hogy a foglalkoztatás-politika elsődleges célja a belföldi munkavállalók munkaerőpiacon tartása, számos intézkedés született annak érdekében, hogy a harmadik országbeli munkavállalók egyszerűsített engedélyezési eljárás keretében jussanak munkavállalási engedélyhez. Az engedélyezési eljárás lerövidült és főszabály szerint az egyéni munkavállalási engedély érvényességi ideje legfeljebb egy évről legfeljebb 2 évre módosult. Mindezek az intézkedések egyértelműen megkönnyítették a migráns munkavállalók foglalkoztatását, és egyszerűbbé tették a munkáltatók általi toborzásukat. Mindazonáltal a legtöbb ilyen intézkedés egyes EU-irányelvek és más uniós joganyag átültetési kötelezettségéből következett, és nem lehetett egy célorientált migrációs vagy foglalkoztatási-politika részének tekinteni.

A fent írtak ellenére a migrációval összefüggésben az egyik legjelentősebb előrelépés 2009 áprilisában valósult meg, amikor a Kormány elfogadta a Magyar Köztársaság szabadság, biztonság és jog érvényesülése térségében való együttműködésére vonatkozó, 5 éves időtartamra szóló stratégiáját¹ (a továbbiakban e fejezetben: stratégia). Fontos kiemelni, hogy ez az első olyan hivatalosan elfogadott dokumentum, amely teljesítendő célokat fogalmaz meg a menekültügy, a migráció, valamint az integráció területén. A dokumentum hangsúlyozza továbbá, hogy Magyarországnak törekednie kell arra, hogy a gazdaság, a tudomány, a nemzeti munkaerőpiac igényeinek, valamint a legális migráció és a demográfiai tendenciák közötti összefüggések figyelembe vételével támogassa a legális bevándorlók beutazását és tartózkodását, különösen olyan migránsok esetében, akik hosszabb távon kívánnak Magyarországon tartózkodni. A stratégia azt is kijelenti, hogy a legális migráció területén a magasan kvalifikált munkavállalók esetében támogatni szükséges a tagállamok és a harmadik országok, valamint maguk a migránsok számára is előnyökkel járó körkörös migrációt. Kiemeli továbbá olyan jogszabályok elfogadásának a fontosságát,

¹ 1057/2009. (IV. 24.) Korm. határozat a Magyar Köztársaságnak a szabadság, biztonság és a jog érvényesülése térségében való együttműködésére vonatkozó 2009-2014 közötti kormányzati stratégiájáról.

amelyek elősegítik a tudományos munkakörökben dolgozók számára az akadálymentes nemzetközi mozgást és a munkavállalást lehetővé tevő szabályozási környezet megteremtését. A jövőre nézve a stratégia célja egy olyan átfogó hazai migrációs stratégia megalkotása, amely e kérdéseket minden összefüggésükben megvizsgálja. Magyarországon a migrációs és fejlesztési politika kidolgozása és végrehajtása során nem működik igazán a migráns diaszpórák bevonásával intézményesített párbeszéd, ugyanakkor a – rendszeres konzultációkat lefolytató – HAND Nemzetközi Humanitárius és Fejlesztési Civil Szövetség, valamint a Magyar Afrika Platform Szövetség által a diaszpórák képviselői is lehetőséget kapnak, hogy kifejtsék véleményüket.

Magyarország aktívan részt vesz a közösségileg finanszírozott EU-moldáv Mobilitási Partnerség keretében zajló projektekből, amelynek fő célterületei a migráció és a fejlődés.

2.2. Nemzeti jogszabályok, feltételrendszerek és kritériumok, illetve a végrehajtás

A migrációval kapcsolatos dokumentumok visszatérő megállapítása, hogy a magyar migrációs politikát döntően a jogharmonizációs folyamat, a vonatkozó uniós irányelvek átültetése, a schengeni vívmányok, valamint az Európai Unió egyéb elsődleges és másodlagos joganyaga formálja. 2007. július 1-jén két új migrációs vonatkozású törvény lépett hatályba, melyek közül a 2007. évi II. törvény (Harmtv.) szabályozza a harmadik országbeli állampolgárok beutazását és tartózkodását.

Ami a foglalkoztatást illeti, a külföldiek magyarországi foglalkoztatását szabályozó, többször módosított 8/1999. (XI.10.) SzCsM rendelet² két külön rendelet váltotta fel. A harmadik országbeli állampolgárok magyarországi foglalkoztatásának engedélyezéséről szóló 16/2010. (V. 13.) SzMM rendelet rendelkezik az általános szabályokról, a munkavállalási engedély különböző típusairól, illetve szabályozza az engedély megszerzésének eljárási kérdéseit. A második jogszabály a harmadik országbeli állampolgárok Magyar Köztársaság területén történő engedélymentes foglalkoztatásának szabályairól szóló kormányrendelet³, amely az engedély alóli kivételekről rendelkezik, továbbá szintén lefekteti a vonatkozó eljárási szabályokat.

² 8/1999. (XI. 10.) SzCsM rendelet a külföldiek magyarországi foglalkoztatásának engedélyezéséről.

³ 355/2009. (XII. 30.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok Magyar Köztársaság területén történő engedélymentes foglalkoztatásának szabályairól.

2.2.1 A harmadik országbeli állampolgárok alkalmi és szezonális foglalkoztatása

A mezőgazdaság a foglalkoztatás jellemzőiben különbözik az egyéb gazdasági szektoroktól. A szezonális szinte valamennyi termelési területen érezteti a hatását, és a munkavállalás gyakran ad hoc jellegű, vagy ideiglenes. Ez a folyamatosan változó jelleg a hatékonyság és az eredményesség érdekében indokolja a foglalkoztatás differenciált, rugalmas időtartamát és formáját.

Magától értetődő, hogy a munkaerő-migráció modellje minden egyes migráns csoport tekintetében más és más. A migránsok magyar munkaerőpiacon való helyzetének a vizsgálata során általánosságban – beleértve a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyeket is – a következő tendenciák figyelhetők meg. A szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek körében a román állampolgárok dominálnak, akik főleg képzett munkaerőt jelentenek, továbbá idénymunkát, háztartási és ápolási tevékenységet végeznek. A szlovák bevándorlók jellemzően határ menti ingázók, akiket elsősorban helyi transznacionális vállalatok, illetve szezonális munkában foglalkoztatnak. Ha a harmadik országbeli állampolgárokat vesszük górcső alá, tipikusan a szintén idénymunkát végző ukrán migránsok alkotják a határ menti ingázók körét.

Figyelembe véve – különösen a mezőgazdasági ágazatban – a külföldi munkavállalók szezonális foglalkoztatását, úgy tűnik, arányuk csökken a jövőben. Mint látható, az elsődleges forrást a szomszédos országok jelentik, bár a fokozatos román és ukrán gazdasági fejlődés növeli a helyi foglalkoztatottságot és magasabb jövedelmeket indikál. Még a legutóbbi foglalkoztatási felmérések és számok is azt mutatják, hogy a napi magyar bér meglehetősen alacsony az ágazatban. Más körülményeket is figyelembe véve valóban feltehető, hogy a külföldi munkavállalók nem ragadják meg a lehetőséget, és nem jönnek hazánkba dolgozni, mivel itt is szembe kell nézniük a vándorlás okozta megnövekedett költségekkel, mint például a magasabb lakhatási költségekkel.

Magyarországon 2004-ben került bevezetésre a mezőgazdasági szezonális munkavállalási engedély jogintézménye, amely külföldi munkavállalók alkalmazásának lehetővé tételével megoldást jelent a mezőgazdaságban tapasztalható magyar munkaerőhiány problémájára. A szezonális munkavállalás sajátosságainak eleget téve egy olyan eljárás lépett életbe, amelynek alapján a mezőgazdasági szezonális munkavállaló egy 12 hónapos időszakra meghatározott munkaidőkeretet akár részletekben is igénybe vehet, és annak

kimerítéséig a szezonális munkavégzés céljából többször – minél kevesebb adminisztrációval és költséggel – utazhat be Magyarország területére. E munkavállalási engedély olyan meg nem hosszabbítható speciális engedély, amely kizárólag a mezőgazdaság növénytermesztés, állattenyésztés és halászat ágazataiban folytatott tevékenység végzéséhez adható.

A munkavállalási engedély alapján a szezonális munkavállalás időtartama 12 hónapon belül nem haladhatja meg a 150 napot. A 12 hónapos időtartam a munkavállaló szezonális foglalkoztatására kiadott első engedélyében megjelölt legkorábbi munkavégzés kezdő napjától számítandó. A mezőgazdasági szezonális munkavállalási engedély csak a munkaerő-piaci helyzet vizsgálata alapján adható ki, ugyanakkor a jogszabály bizonyos könnyítéseket is lehetővé tesz. A munkaerő-piaci helyzet vizsgálata azt jelenti, hogy a jövőbeni munkáltató – szezonális mezőgazdasági munkavállalási engedély esetén 15 nappal – a tervezett foglalkoztatás kezdőidőpontját megelőzően az illetékes munkaügyi központnál érvényes munkaerőigényt nyújt be. Az engedély csak akkor adható ki, amennyiben a foglalkoztató részére a munkaerőigény benyújtásától kezdődően nem közvetítettek ki olyan magyar munkaerőt, vagy az Európai Gazdasági Térséghez tartozó ország olyan állampolgárát (EGT-állampolgár), illetőleg hozzátartozóját, akit külön jogszabály alapján álláskeresőként tartanak nyilván, és aki rendelkezik a jogszabályban előírt, illetve a foglalkoztató munkaerőigényében megjelölt alkalmazási feltételekkel.

Összefoglalva tehát azt mondhatjuk, hogy Magyarországon nem könnyű munkavállalási engedélyhez jutni, és ez az oka annak, hogy az eljárást mind a külföldiek, mind a munkáltatók részéről sok bírálat éri. A legtöbb esetben magát az eljárást adminisztratív akadálnak tekintik, amely túlságosan hosszadalmas és bürokratikus. Ez különösen azokra a helyzetekre igaz, amikor egyértelmű, hogy az állást az érintett harmadik országbeli állampolgárral kellene betölteni, és nyilvánvalónak tűnik, hogy a jelölt nem helyettesíthető sem magyar, sem pedig EGT-állampolgár által.⁴

A magyar jogszabályok három hónapot meg nem haladó, illetve három hónapot meghaladó tartózkodásra jogosító vízumok között tesznek különbséget. A munkavállalási engedélyhez kapcsolódóan a szezonális munkavállalási vízum többszöri ki- és belépésre, valamint három hónapot meghaladó, de legfeljebb hat hónapos szezonális munkavállalási célú tartózkodásra jogosít, melynek kérelmezésekor a harmadik országbeli állampolgárnak rendelkeznie kell az

⁴ Ács Viktória: A migráció szerepe a magyarországi munkaerőhiány enyhítésében, EMN tanulmány, 2010. június.

illetékes munkaügyi központ által kiállított szezonális munkavállalási engedéllyel. Az így kiadott vízum érvényessége ideje legfeljebb egy év.

2006-ban a munkaügyi központok 2216 mezőgazdasági szezonális munkavállalási engedélyt állítottak ki, ebből 1897-et román állampolgárok kaptak, 284-et ukrán, 4-et szerb-montenegrói, míg a többi 31-et más nem európai országok állampolgárai számára adták ki.

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat által szolgáltatott adatok szerint 2007-ben a munkaügyi központok 37 586 általános és 907 mezőgazdasági szezonális munkavállalási engedélyt állítottak ki. A kiállított engedélyek száma jelentősen csökkent 2006-hoz képest. Az általános engedélyek száma 14 919-el lett kevesebb, mely a csökkenés a szezonálisnál 1309 volt; e két típusú engedélyt figyelembe véve, a csökkenés főként a foglalkoztatott román állampolgárok számának mintegy 15 ezerrel való visszaesésével magyarázható.⁵

A 2008-as Munkaerő-piaci Évkönyv alapján a munkaügyi központok 28 698 db általános és 651 db mezőgazdasági szezonális, vagyis összesen 29 349 munkavállalási engedélyt adtak ki. Megállapítható, hogy a 2008-ban kiadott engedélyek száma az előző évhez képest jelentősen visszaesett. A kiadott mezőgazdasági szezonális engedélyek száma és megoszlása a következőképp alakult 2008-ban: Ukrajna 358 db, Románia 249 db, többi 44 db.

2009-ben összesen 9 730 engedélyt adtak ki, ami 33,15%-os csökkenést jelent az előző évhez képest. A munkaügyi központok által kiadott összes engedélyből 9364 (-44,4%) volt általános és 366 (-44,78%) mezőgazdasági szezonális munkavállalási engedély. A radikális csökkenés oka, hogy valamennyi EGT-állampolgár vonatkozásában megszűntek a munkaerő-piaci korlátozások, így különösen a döntő többséget alkotó román állampolgárok tekintetében. 2009-ben minimális érdeklődés volt tapasztalható a mezőgazdasági szezonális munkavállalási engedély megszerzését illetően. A szezonális munkavállalási engedélyekből 276-ot adtak ki ukrán, míg 76-ot pedig szerb állampolgárok számára.

⁵ A Munkaerőpiaci Évkönyvek elérhetőek:
http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=stat_kulf_munkavall_mo-on (2010.10.08).

2.2.2 A harmadik országbeli állampolgárok munkavállalása egyszerűsített foglalkoztatás keretében

A magyar mezőgazdaság hagyományai a szezonális foglalkoztatás és a mezőgazdasági munkaerő-migrációhoz kapcsolódó problémák kezelésében száz évre nyúlnak vissza. E munkavállalási forma támogatása és megkönnyítése érdekében a közelmúltban is hatályba lépett néhány új szabályozás a foglalkoztatás-politika terén.

Az alkalmi munkavállalás szabályai az egyszerűsített foglalkoztatásról szóló 2009. évi CLII. törvény hatályba lépésével módosultak. Az egyszerűsített foglalkoztatás kevesebb adminisztratív teherrel jár, mint a Munka Törvénykönyve⁶ általános szabályai szerint megállapított hagyományos munkaviszony. A 2010 tavaszán megtartott általános választásokat követően az egyszerűsített foglalkoztatás korábbi szabályait tartalmazó viszonylag új törvényt felváltotta egy új, nevezetesen a 2010. évi LXXV. törvény, amely 2010. augusztus elsején lépett hatályba. A módosítás célja az volt, hogy növeljék a keresletet, visszaszorítsák a be nem jelentett foglalkoztatást és javítsák a munkabiztonságot a magánháztartásokban végzett alkalmi munkák területén (pl. gyermekfelügyelet, takarítás, kertészkedés). Ennek következtében az alkalmi munkavállalói könyv, melyet 1997-ben vezettek be, korábbi fizikai formájában nem létezik tovább, és a helyébe egy blanketta szerződés lép. Az alkalmi munkavállalás ezen új típusa egyaránt támogatja az ellenőrzést és gátolja a foglalkoztatással való visszaéléseket.

Ahhoz, hogy megértsük a bevezetett változásokat, dióhéjban látnunk kell az alkalmi munkavállalói könyv (a továbbiakban: AM könyv) felhasználásának általános problémáit. 2008-ban számos interjú készült az érintett felekkel az AM könyv előnyeit és hátrányait illetően. A Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézete által publikált „Alkalmi munkavállalói könyves foglalkoztatás munkaadói és munkavállalói interjúk tükrében” című vitairat⁷ szerint az AM könyvet az esetek döntő részében a jogalkotói szándéknak megfelelően, szezonális, alkalmi munkavállalás során használták. Ugyanakkor hangsúlyozni kell azt is, hogy azt a legtöbb esetben nem a szabályoknak megfelelően. E mögött, illetve a bérek elrejtésére, így az adócsalásra vonatkozó döntések hátterében leginkább a költségek és hasznok racionális kalkulációja állt.

⁶ 1992. évi XXII. törvény a Munka Törvénykönyvéről.

⁷ Semjén András - Tóth István János - Fazekas Mihály: Alkalmi munkavállalói könyves foglalkoztatás munkaadói és munkavállalói interjúk tükrében. Műhelytanulmányok, MT-DP – 2008/10, MTA Közgazdaságtudományi Intézet.

Az új szabályozás számos szempontból módosítja az alkalmi foglalkoztatás korábbi szabályait, többek között:

- i) az alkalmi foglalkoztatási jogviszony létrehozását,
- ii) a közterhek és adók mértékét, valamint
- iii) a jelentéstételi kötelezettségeket
illetően.

Az új törvény tárgyi hatálya leszűkült; e szerint munkaviszony egyszerűsített módon csak mezőgazdasági és turisztikai idenymunkára vagy alkalmi munkára létesíthető. Harmadik országbeli állampolgár – a bevándorolt vagy letelepedett jogállású személy⁸ kivételével – egyszerűsített foglalkoztatás keretében kizárólag mezőgazdasági idenymunka keretében foglalkoztatható. A törvényi meghatározás szerint a mezőgazdasági idenymunka esetén a határozott időre szóló munkaviszony időtartama azonos felek között nem haladja meg egy naptári éven belül a százhusz napot. A jelenlegi törvény azt is kimondja, hogy amennyiben a harmadik országbeli állampolgár nem rendelkezik a társadalombiztosítási vagy adóazonosító jellel, akkor fel kell keresnie az állami foglalkoztatási szerv⁹ kirendeltségét, ahol kérésére haladéktalanul megkéri az egészségbiztosítási szervtől a társadalombiztosítási azonosító jelet, valamint az állami adóhatóságtól az adóazonosító jelet. Általános szabály, hogy a foglalkoztatási jogviszony létesítése – még a munka megkezdése előtt – e kérelem benyújtása által történik. Az egyszerűsített foglalkoztatás

⁸ A harmadik országbeli állampolgár akkor tekinthető letelepedettnak vagy bevándoroltnak, ha bevándorlási vagy letelepedési engedélyét az új idegenrendészeti törvény hatályba lépése előtt állították ki (Harmtv.). A Harmtv.-ben foglaltak szerint kiadható új engedélyek: az ideiglenes letelepedési engedély, nemzeti letelepedési engedély (azonos státuszt biztosít, mint korábban a bevándorlási vagy letelepedési engedély), és az EK letelepedési engedély. A letelepedett – az ideiglenesen letelepedett kivételével – a Magyar Köztársaság területén határozatlan időtartamú tartózkodásra jogosult és számos, az Alkotmányban és külön jogszabályokban biztosított jogosultságokkal (pl. szavazati jog helyi választásokon) rendelkezik.

⁹ A magyar Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) az elmúlt 15 évben egy modernizációs folyamaton ment keresztül. 2002 októberében a Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium kiadott egy rendeletet, amelyben meghatározta az ÁFSZ különböző intézményeinek hatáskörét. A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, a 20 megyei munkaügyi központ, a 173 helyi munkaügyi hivatal és 9 Emberi Erőforrás Fejlesztési és Képzési központ alkotja a munkaerő-piaci igazgatás intézményi keretét az Magyarországon. A legújabb reformok célja, hogy az ÁFSZ nagyobb szerepet kapjon az aktív munkaerő-piaci politikák végrehajtásában és ellenőrzésében. [Károly FAZEKAS: Services Vouchers System in Hungarian Perspective, elérhető:

<http://www.mutual-learning-employment.net/uploads/ModuleXtender/PeerReviews/6/Hungary%20BE%2006%20final.pdf>
(2010.10.08)].

követelményeinek teljesítésekor a munkáltató bejelentési kötelezettségének – választása szerint – elektronikus úton, központi elektronikus szolgáltató rendszeren, telefonon keresztül vagy 2010. december 1-jével rövid szöveges üzenet (SMS) útján tehet eleget.

2.2.3. Kutatói mobilitás

Amint az az EMH 2009-es Magyar Nemzeti Jelentésben¹⁰, illetve e tanulmány bevezetőjében is szerepel, a tavalyi évben elkészült stratégia kijelenti, hogy a legális migráció területén a magasan kvalifikált munkavállalók esetében támogatni szükséges a tagállamok és a harmadik országok, valamint maguk a migránsok számára is előnyökkel járó körkörös migrációt. A stratégia azt is megállapítja, hogy összhangban a „Kutatók az Európai Kutatási térségben - egy mesterség több karrier” bizottsági közleménnyel¹¹, illetve a Bizottság 2005. március 11-én kiadott, a Kutatók Európai Chartájáról és a kutatók felvételi eljárásának magatartási kódexéről szóló ajánlásával¹², fontos elősegíteni a tudományos munkakörökben dolgozók számára az akadálymentes nemzetközi mozgást és a munkavállalást lehetővé tevő szabályozási környezet megteremtését.

Az Európai Unió – felismerve, hogy a globális gazdaságban alapvető a nagyobb fokú kutatói mobilitás, továbbá, hogy Európában a kulcsfontosságú területeken kutatóhiány tapasztalható – megalkotta a harmadik országbeli állampolgároknak az Európai Közösség területén folytatott tudományos kutatás céljából való fogadására vonatkozó külön eljárásról szóló 2005/71/EK tanácsi irányelvet. Az új szabályozás elsődleges célja, hogy a három hónapnál hosszabb időre érkező magasan képzett, harmadik országbeli kutatók kutatási programok végrehajtása érdekében történő beutazását megkönnyítse. Azok a kutatószervezetek – akár költségvetési vagy közhasznú intézményekről, akár innovatív vállalkozásokról van szó – amelyek egy új akkreditációs eljárás keretében erre jogot szereznek, a korábbiaknál gyorsabb és egyszerűbb módon alkalmazhatnak harmadik országbeli állampolgárokat.

Az irányelv magyar jogba való átültetése már 2007-ben megtörtént. A harmonizációt egyrészt a Harmtv., másrészt a harmadik országbeli állampolgár kutatókat fogadó kutatószervezetek akkreditációjáról, valamint a fogadási megállapodásról szóló 181/2007. (VII. 6.) Korm. rendelet végezte el. A fő kihívást a kutatók tekintetében azoknak a feltételeknek, illetve az eljárásnak a

¹⁰ Elérhető: <http://emn.sarenet.es/Downloads/download.do?jsessionid...?fileID=977> (2010.10.08.).

¹¹ COM (2003) 436 végleges.

¹² Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 075, 2005.03.22., 67-77. o.

meghatározása jelentette, amely alapján az illetékes hatóság jóváhagyja a kutatói szervezet működését. E kutatói szervezetek jogában áll, hogy harmadik országbeli kutatókkal fogadási megállapodásokat kössenek, megkönnyítve ezzel az országba való belépésüket.

Könnyen megállapítható az új szabályozás kedvező jellege, mert azon harmadik országbeli állampolgárok számára, akik tudományos kutatást szeretnének folytatni, megkönnyíti a Magyarország területére való belépést és tartózkodást. Az eljárás leegyszerűsödött, lecsökkent azon adminisztratív akadályok száma, melyekkel eddig a harmadik országbeli állampolgároknak szembesülniük kellett. Új szabály, hogy 2010. január 1-jétől a harmadik országbeli kutató foglalkoztatásához nincs szükség munkavállalási engedélyre, ha a tevékenységét akkreditált kutató intézettel kötött fogadási megállapodás alapján végzi. Ez a szabály szintén kedvező, hiszen egyéb esetben az ő feladatuk lenne a munkavállalási engedély kiadásának kérelmezése.

Míg a schengeni vízum- és beutazási szabályok csak a három hónapot meg nem haladó tartózkodásra vonatkoznak, addig a három hónapot meghaladó tartózkodás szabályait az egyes tagállamok saját nemzeti jogszabályai határozzák meg. A Harmtv. szerint a tartózkodási engedély kiadása iránti kérelmet annál a konzuli tisztviselőnél vagy tartózkodási engedély iránti kérelem átvételére felhatalmazott egyéb helyen kell benyújtani, amely a kérelmező állandó vagy szokásos tartózkodási helye, illetve állampolgársága szerinti országban működik. A tartózkodási engedély iránti kérelemről a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) azon regionális igazgatósága dönt, amely a kérelmező jövőbeni magyarországi szálláshelye szerint illetékes. Amennyiben a kérelmező igazolja, hogy a főszabály szerinti országban nem működik konzuli tisztviselő, akkor a kérelmét ezen országtól eltérő olyan más országban is benyújthatja, ahol magyar konzuli tisztviselő működik. A már Magyarországon tartózkodó harmadik országbeli állampolgár a tartózkodási engedély iránti kérelmét közvetlenül a BÁH illetékes regionális igazgatóságán is előterjesztheti. Az általános szabályok értelmében a regionális igazgatóság a tartózkodási engedély iránti kérelemről a kézhezvételtől számított huszonkét munkanapon belül dönt. Amennyiben a tartózkodási engedély célja kutatás, a kérelmet tíz munkanapon belül el kell bírálni.¹³

¹³ 114/2007. (V. 24.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról.

A tartózkodási engedély érvényességi ideje ez esetben a fogadási megállapodás érvényességi idejéhez igazodik, de legfeljebb 5 éves időtartamra állítható ki. Az engedély alkalmanként a fogadási megállapodás érvényességi idejéhez igazodó időtartammal, de legfeljebb öt évvel meghosszabbítható.

A BÁH által nyújtott információk szerint 2008-ban 25 tartózkodási engedélyt állítottak ki kutatás céljából. Az öt fő nemzetiség, akiknek tudományos kutatás céljából tartózkodási engedélyt adtak ki, csökkenő sorrendben a következő: indiai (4), török (3), ukrán (3), orosz (2) és vietnámi (2). 2009 folyamán 44 tartózkodási engedélyt került kiállításra kutatás céljából. Az öt fő nemzetiség csökkenő sorrendben: indiai (15), egyiptomi (5), orosz (3), ukrán (2) és grúz (1).¹⁴

A kutatókról szóló irányelvből következő lehetőséggel élve Magyarországon a Harmtv. kifejezetten előírja, hogy kutatás céljából tartózkodási engedélyt csak az a harmadik országbeli állampolgár kaphat, akinél a kutatószervezet írásban kötelezettséget vállalt arra, hogy a kutatónak az engedélyezett tartózkodás időtartamát meghaladó tartózkodása esetén – amennyiben a kutató a szükséges anyagi fedezettel nem rendelkezik – megtéríti a kiutasításával kapcsolatban felmerült költségeket. Ez a vállalás a kutatóintézet és a kutató között megkötött fogadási megállapodás kötelező eleme.

Az új akkreditációs eljárást mint hatósági tevékenységet a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal (a továbbiakban: NKTH) folytatja le, melynek irányító, felügyeleti és törvényességi ellenőrzést gyakorló szerve a jelenlegi Nemzetgazdasági Minisztérium. Az akkreditációs eljárás kétféle módon indítható meg attól függően, hogy milyen kutatószervezetről van szó. Amennyiben a kutatószervezet olyan költségvetési szerv, vagy a felsőoktatási törvény hatálya alá tartozó felsőoktatási intézmény, melynek alaptevékenysége a tudományos kutatás vagy a kutatás és fejlesztés, akkor az eljárás hivatalból is indulhat. Egyéb kutatószervezetek esetében az eljárás csak kérelemre indulhat, illetve teljesíteniük kell a vonatkozó Korm. rendeletben lefektetett feltételeket. Az egyéb kutatószervezeteknek igazolniuk kell, hogy az akkreditációs kérelem benyújtását megelőző három pénzügyi év valamelyikére vonatkozó kutatás-fejlesztési ráfordítás aránya, illetve hogy a teljes munkaidőben, a kutatás-fejlesztés tevékenységi körében foglalkoztatott alkalmazotti létszáma elérte a 10%-ot.

¹⁴ EMN Annual Policy Report 2009, Hungary National Report, March 2010.

Az NKTH által 2010. szeptember 9-én tartott Kutatói Mobilitási Fórumon elhangzottak szerint a magyarországi kutatói mobilitás jellemzői az alábbiak:

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • hagyományosan erős természettudományos képzés • világszínvonalú kutatócsoportok és intézetek • kedvező feltételek a bejövő kutatói mobilitás támogatására (gyors engedélyezési eljárás, mentesség a munkavállalási engedély alól) 	<ul style="list-style-type: none"> • kevés kutató, kevés a női kutatók száma vezetői pozíciókban • alacsony kutatói bérek • bonyolult és nem átlátható felvételi eljárások • a kutatói képzés nincs összhangban a gazdaság igényeivel • a vállalati és egyetemi kutató intézmények közötti együttműködés gyenge
Lehetőségek	Kockázatok
<ul style="list-style-type: none"> • növekvő számú kutató a vállalati szektorban • növekvő számú bejövő kutató, egyre több re-integrációs pályázó • egyre több program a kutatói karrierépítés, mobilitás támogatására 	<ul style="list-style-type: none"> • előregedő kutatói társadalom • egyre kevesebb fiatal választ tudományos pályát • agyelszívás

A kutatók nemzetközi mobilitása nem sokat változott az elmúlt évhez képest: a Magyarországon dolgozó külföldi kutatók száma ugyan 9,4%-kal emelkedett – így 2008-ban összesen 698-an voltak – a határokon kívülről érkezett ösztöndíjasok száma viszont jelentősen, 20%-kal visszaesett. A felsőoktatásban lényegesen kevesebb PhD-hallgatót fogadtak: a 2007. évi 468-cal szemben csak 369 főt. 2007-ben az Európai Unió (EU) tagállamaiból érkezett külföldi kutatók még több mint 70%-os arányt képviseltek, 2008-ban már csak 63,3%-ot. Ezzel

párhuzamosan az unión kívüli országokból érkezettek száma több mint másfélszeresére, az Európán kívülieké pedig 11,1%-kal emelkedett.¹⁵

2.2.4. Diákok

„A gazdaság igényeire reagáló korszerű, innovatív felsőoktatási rendszer kialakítása a kutatás-fejlesztés dinamizálása szempontjából elengedhetetlen. Támogatjuk a természettudományi és műszaki képzés arányának növelését, a hallgatók bevonását a kutatómunkába, a képzés gazdasági igények iránti rugalmasságának fokozását, e szakmák beiskolázási vonzókéességének (és keretszámainak) növelését, a technológiai változások gyors átvitelét a tananyagokba. Ennek előfeltétele, hogy az oktatáspolitikai eszközrendszerével erősödjön a természettudományos oktatás fejlesztése a közoktatásban is. Támogatjuk a hallgatók és oktatók belföldi és nemzetközi mobilitását, a hazai intézmények külföldi hallgatókat befogadó képességének növelését.”¹⁶

Annak ellenére, hogy a hazai politikai dokumentumokban találunk néhány – a fentihez hasonló – jól hangzó célkitűzést, Magyarország nem rendelkezik külön stratégiával annak érdekében, hogy az EU-n kívüli hallgatókat hazánkba csalogassa. Például míg a magyar állampolgárok és a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek úgy vehetnek részt a felsőoktatásban, hogy bizonyos esetekben nem kell tandíjat fizetniük, nemzetközi megállapodás vagy viszonyosság hiányában a harmadik országbeli állampolgár minden esetben tandíjköteles. A tanulmányi céllal Magyarországra érkező harmadik országbeli állampolgárok körében a leggyakrabban választott szakterület az orvostudomány. 2007-ben mintegy 2600 orvostanhallgató érkezett nem uniós országból. Ez a szám minden évben tovább emelkedik.

Tanulmányi célból tartózkodási engedélyt az a harmadik országbeli állampolgár kaphat, aki a Magyar Köztársaságban akkreditált közép- vagy felsőfokú oktatási intézmény nappali tagozatán tanulmányok folytatása, illetve a felsőoktatási intézmény által szervezett, a tanulmányok folytatását előkészítő képzésben való részvétel érdekében kíván a Magyar Köztársaság területén tartózkodni. A tanulmányi célból kiadott tartózkodási engedély érvényességi ideje – ha a képzés

¹⁵ Az adatot a magyar Központi Statisztikai Hivatal szolgáltatta. Elérhető a Kutatás és fejlesztés 2008 című kiadványban: <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/tudkut/tudkut08.pdf> (2010.10.08).

¹⁶ A Kormány középtávú (2007-2013) tudomány-, technológia- és innováció-politikai (TTI) stratégiája, 2007. március, Budapest. Elérhető: <http://www.mta.hu/fileadmin/2007/07/tti.pdf> (2010.10.08).

időtartama két évnél rövidebb – a képzés időtartamához igazodik, ha a képzés időtartama két év vagy annál hosszabb, akkor legalább egy, de legfeljebb két év, amely alkalmanként legalább egy, legfeljebb két évvel meghosszabbítható.¹⁷

Amennyiben a beutazás és tartózkodás célja tanulmányok folytatása, a harmadik országbeli állampolgár hallgatói státuszát különösen a képzést végző oktatási intézmény felvételi igazolásával, a tanulói vagy hallgatói jogviszonyt igazoló okirattal vagy más hitelt érdemlő módon igazolhatja. A 2007/2008 tanévben a magyar felsőoktatásban résztvevő külföldi hallgatók száma 15 459 volt, amelyből 6 955 diák volt harmadik országbeli állampolgár és 8 504 uniós állampolgár¹⁸. A 2008/2009 tanévben a magyar felsőoktatásban résztvevő külföldi hallgatók száma elérte a 16 916-ot, ebből 7 606 diák volt harmadik országbeli állampolgár, míg 9 310 hallgató uniós állampolgár. 2008-ban 8 687 tartózkodási engedélyt állítottak ki tanulmányi célból, míg 2009-ben 8 639 diák kapott tartózkodási engedélyt tanulmányi célokra.

A 2008-ban tanulmányi célból tartózkodási engedélyt kapott külföldiek közül az öt fő nemzetiség csökkenő sorrendben a következő: szerb (1 152), iráni (1 124), ukrán (815), kínai (752) és izraeli (682). 2009-ben az öt fő nemzetiség: szerb (1 194), iráni (1 182), ukrán (816), török (788) és amerikai (698).

Minden ország, amely lehetővé teszi a diákok számára, hogy munkát vállaljanak, korlátozásokat vezetett be a munkában töltött időt illetően. Ezek a korlátok ugyanakkor tagállamonként eltérőek. Míg egyes országokban csupán kimondják, hogy a foglalkoztatás nem hátráltathatja a hallgatók tanrendjét (pl. Belgium, Észtország), addig más tagállamok jogszabályai évben (pl. Franciaország), vagy heti óraszámban határozzák meg, hogy a diák mennyi időt tölthet munkavállalással. Egyes tagállamok pedig – a munkavállalást heti óraszámra, illetve havi napszámra korlátozva és/vagy engedélyezve a teljes munkaidőben való foglalkoztatást a vakáció időszaka alatt – ezek kombinációját vezették be. Magyarországon a tanulmányi célú tartózkodási engedéllyel rendelkező harmadik országbeli diákok keresőtevékenységet a szorgalmi időszakban hetente legfeljebb huszonnégy órában, szorgalmi időszakon kívül évente legfeljebb kilencven napon vagy hatvanhat munkanapon végezhetnek teljes munkaidőben. Bár számos tagállam vezetett be nemzeti jogába olyan intézkedéseket, amelyek megkönnyítik a diplomás harmadik országbeli állampolgárok álláskeresését, Magyarországon a tanulmányi célból kiadott tartózkodási engedéllyel rendelkező nem uniós állampolgároknak el kell hagyniuk az országot, ha a tartózkodási

¹⁷ 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról, 21§.

¹⁸ Az adatot az Oktatási és Kulturális Minisztérium szolgáltatta. Elérhető a Felsőoktatási statisztikai kiadvány 2007 és 2008-ban: http://db.okm.gov.hu/statisztika/fs06_fm/ (2010.10.08).

engedélyük lejár. Abban az esetben, ha Magyarországon szeretnének munkát vállalni, nekik is – mint minden más harmadik országbeli állampolgárnak – a vonatkozó általános szabályok szerint kell ezt kérelmezniük.

2.3 Harmadik országokkal folytatott együttműködés

2.3.1 Mobilitási partnerségek

Az EU-moldáv Mobilitási Partnerség keretében Magyarország részt vesz abban a projektben, amelynek célja a Moldovai Köztársaság kapacitásának megerősítése a munkaerő-migráció, valamint a visszatérés/hazatérés területén. E projekt (2009-2011) legfőbb célkitűzése, hogy a moldáv állampolgárok tájékoztatást kapjanak többek között az Európai Unióba irányuló legális migrációról, a tagállami legális munkalehetőségekről, az illegális bevándorlás kockázatairól, valamint a visszatérési és re-integrációs lehetőségekről. A projekt új politikai keretet ad a migráció területén folytatott széleskörű párbeszéd és együttműködés számára azzal, hogy a migrációs hullámok kezelésében mind az Európai Unió, mind a harmadik ország tekintetében hozzáadott értéket jelent. A partnerségi megállapodás három fő területet azonosított különösen fontosként: a legális migráció elősegítését, az illegális migráció megelőzését, és az ellene folytatott küzdelmet, illetve a migráció és fejlesztés közötti kapcsolat további előmozdítását.¹⁹

2.3.2 Nemzetközi együttműködés a mobilitás támogatása terén

Ami a hallgatókat illeti, számos ösztöndíj és csereprogram kínál tanulási lehetőséget harmadik országbeli tanulók számára, nem csak az Európai Unió keretében, hanem Magyarország saját kezdeményezésére is. Például az egykori oktatási és kulturális miniszter (ma: nemzeti erőforrás miniszter) a Magyar Ösztöndíj Bizottság Irodája útján ösztöndíjakat ajánl fel olyan külföldi egyetemi és főiskolai hallgatóknak, valamint oktatóknak és kutatóknak, akik ismereteiket magyarországi felsőoktatási-, kutató- vagy művészeti intézményekben kívánják bővíteni. Az ösztöndíjakat kétféleképpen lehet megpályázni:

1) kétoldalú megállapodások útján (jelenleg Afganisztánnal, Jemennel, Litvániával, Mongóliával, Palesztinával, Ukrajnával és Vietnámmal) és

¹⁹ Az aláírt együttes nyilatkozat elérhető:
www.iom.md/.../086_EU-MD%20Mobility%20Partnership%20Declaration.pdf (2010.10.08.).

2) az úgynevezett Ösztöndíjalap elnevezésű egységes pályázati rendszeren keresztül.²⁰

Ami a kutatók nemzetközi mobilitását illeti, a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal pályázatokat hirdet kétoldalú tudományos és technológiai együttműködési kormányközi megállapodások keretében. Míg e kétoldalú megállapodások előkészítése és megkötése a Külügyminisztérium hatásköre, addig a megállapodásokból eredő kötelezettség-vállalásokért, az együttműködések szakmai koordinálásáért az NKTH a felelős. A Magyar Köztársaság 37 országgal kötött már kétoldalú tudományos és technológiai együttműködési kormányközi megállapodást. A kétoldalú projektek száma évente 500 és 600 között mozog. Az elsődleges cél a mobilitás és a nemzetközi együttműködés előmozdítása, valamint szemináriumok és műhelymunkák szervezése a tudomány és a technológia területén.

Magyarország már az EU tagságot megelőzően is részt vett az EU Kutatás-fejlesztési Keretprogramjaiban és más európai K+F programokban (EUREKA, CERN, COST stb). Az újrafogalmazott lisszaboni versenyképességi célok megvalósítása érdekében az EU 2007-től a 7. Kutatási és Technológiafejlesztési Keretprogram (FP7) mellett egy új programot, a Versenyképességi és Innovációs Keretprogramot (CIP) is útjára indította.²¹ A Kormány középtávú (2007-2013) tudomány-, technológia- és innováció-politikai (TTI) stratégiája hangsúlyozza a kutatói mobilitás szükségességét, és ösztöndíjak, támogatások, továbbá egyéb csereprogramok fontosságát. E szerint: „a Kormány célzott programokkal ösztönzi a kutatói-fejlesztői mobilitást, hogy a kutatók átmeneti időre munkát végezzenek más kutatóhelyeken, vagy vállalatoknál. Ugyancsak ösztönzi a vállalati fejlesztők tapasztalatszerzését, szakmai kapcsolataik erősítését a költségvetési és a közhasznú kutatóhelyeken.”

Ennek folyományaként – a kutatói karrier előmozdítása érdekében, illetve a kutatók nemzetközi mobilitásának a támogatására – az NKTH és az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok intézménye „MOBILITÁS” címmel pályázatot hirdetett a 2008-2010 közti időszakra.²² A pályázat célja tapasztalt, PhD fokozattal vagy legalább négy év teljes állású kutatói tapasztalattal rendelkező kutatók tudományos karrierjének – nemzetközi tapasztalatszerzés,

²⁰ További információkért lásd: <http://www.scholarship.hu/>.

²¹ A Kormány középtávú (2007-2013) tudomány-, technológia- és innováció-politikai (TTI) stratégiája, 2007. március, Budapest. Elérhető: <http://www.mta.hu/fileadmin/2007/07/tti.pdf> (2010.10.08).

²² További információkért lásd:

<http://cordis.europa.eu/erawatch/index.cfm?fuseaction=prog.documentAjax&uuid=EC7EA406-AD8E-FA7F-385E376C6A9F827B> (2010.10.08).

illetve mobilitásuk támogatása révén történő – előmozdítása, illetve a Magyarországra visszatérő kutatók támogatásán keresztül a harmadik országban szerzett kutatói tapasztalat hazai hasznosulásának elősegítése.

A 2008-2010 közötti pályázat három prioritása: kimenő mobilitás, bejövő mobilitás, valamint re-integráció a műszaki és természettudományok, az élettudományok, valamint a társadalomtudományok területén alaputatást és ipari vagy alkalmazott kutatást végző kutatók részére. A kimenő mobilitási témakör a kiemelkedő nemzetközi kutatóhelyeken végzett kutatómunka támogatása révén a magyar állampolgárságú kutatók nemzetközi tapasztalatszerzését segíti elő. A tanulmány tárgya vonatkozásában a bejövő mobilitási témakör bír nagy jelentőséggel, amelynek keretében nem magyar állampolgárságú kutatók kapnak lehetőséget, hogy nemzetközileg elismert magyarországi kutatóhelyeken dolgozzanak, előmozdítva ezáltal a nemzetközi kutatás-fejlesztési együttműködést és a tudástranszfert. A harmadik tevékenységi kör 2010 óta a re-integráció, amelynek célja, hogy elősegítse a – pályázat benyújtását megelőző legalább 36 hónapban – harmadik országban dolgozó kutatók számára, hogy kutatóegységet alakítsanak ki Magyarországon.

Számos más olyan projekt is létezik, amelyek a kutatói mobilitás támogatásán túl egyúttal a magyar történelmet és kultúrát népszerűsítik. Ilyen például a Domus Hungarica Scientiarum et Artium ösztöndíjrendszer²³, amelyet 1997-ben az egykori Oktatási Minisztérium és a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) projektjeként hoztak létre. Az ösztöndíjprogram keretében a Domus Hungarica Kuratórium magyar nyelvű, illetve magyar tárgyú kutatásokat folytató külföldi kutatók számára nyújt tudományos ösztöndíjakat a magyarországi kutatómunkához. A pályázattal az MTA, valamint a jogutód Nemzeti Erőforrás Minisztérium lehetővé kívánja tenni, hogy a magyar tudományosságot külföldön képviselő kutatók bekapcsolódhassanak a magyarországi tudományos élet vérkeringésébe, az akadémiai és egyetemi intézetek kutatómunkájába.

2.4 Egyéb szempontok

Megbízható adatok hiányában nem áll rendelkezésre megfelelő bizonyíték arról, hogy a harmadik országbeli állampolgárok valójában mennyire érdekeltek abban, hogy a származási országukba visszatérjenek, vagy más tagállamba tovább vándoroljanak. Bár a harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról szóló 2003/109/EK tanácsi irányelv átültetését a Harmtv. elvégezte, és ezzel a hivatalos szabályozási keret létezik,

²³ További információért lásd: <http://www.domus.mtaki.hu/>.

az elképzelés, hogy hogyan kezeljük a EU-n belüli mobilitást, illetve a körkörös migrációt továbbra sem látható. Az irányelv szerint az érintett tagállam területétől való távollétek nem szakítják meg a huzamos tartózkodást, és ezeket is figyelembe kell venni a tartózkodás időtartamának számításakor, amennyiben azok hat egymást követő hónapnál rövidebbek, és összességükben nem haladják meg a 10 hónapot egy 5 éves időszakon belül. A nemzeti jogban lefektetett konkrét okok (pl. katonai szolgálat, munkavégzés céljából történő kirendelés, súlyos betegség, anyaság, kutatás vagy tanulmányok folytatása) szintén nem tekinthetők a huzamos tartózkodás megszakításának. A Harmtv. rendelkezéseinek értelmében nem minősül a Magyar Köztársaság területén történő tartózkodás megszakításának az ország alkalmanként hat hónapnál rövidebb időre történő elhagyása, amennyiben a külföldi tartózkodások összidőtartama öt év alatt nem haladja meg a háromszáz napot. Arról, hogy e kitétel a gyakorlatban hogyan működik, jelenleg még nem áll rendelkezésre információ.

A 2010 tavaszi országgyűlési választásokat követő közigazgatási szerkezeti átalakulás miatt a „Kék-Kártya” irányelv²⁴ átültetése csak jövő év tavaszán kezdődik meg, amely a 2011 első félévében esedékes EU soros elnökségi feladatok ellátása miatt jelentős munkaterhet fog róni a politikai döntéshozókra. Figyelembe véve minden körülményt, elmondható, hogy, a kék kártya kiadására alapvetően két koncepció képzelhető el. Az első koncepció szerint továbbra is fennmaradna a két engedélyezési rendszer: a munkavállalási engedély és a tartózkodási engedély kiadására irányuló eljárás. Magyarországon a tartózkodási engedély és a munkavállalási engedély nincs egyetlen dokumentumba foglalva, az engedélyezési eljárásban is két hatóság, nevezetesen a BÁH és a munkaügyi központok vesznek részt. Jelen helyzetben nem csak az érintett hatóságok különbözőek, hanem az ügyfelek is, hiszen míg a tartózkodási engedély iránti kérelmet a harmadik országbeli állampolgárnak kell benyújtania, addig a munkavállalási engedély kiadását a foglalkoztató kéri. Mindazonáltal a hatályos magyar eljárási rendszert megfelelő időben teljesen át kell alakítani, ha az egységes engedélyről szóló EK-irányelv²⁵ hatályba lép.

A második koncepció szerint egyablakos eljárás kerülne bevezetésre, mely szerint a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal lenne az eljáró hatóság, míg a

²⁴ A Tanács 2009/50/EK irányelve (2009. május 25.) a harmadik országbeli állampolgárok magas szintű képzettséget igénylő munkavállalás céljából való belépésének és tartózkodásának feltételeiről, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 155., 2009.06.18., 17-29. o.

²⁵ COM (2007) 638 Javaslat: A Tanács irányelve a harmadik országok állampolgárainak valamely tagállam területén való tartózkodására és munkavállalására vonatkozó összevont engedélyre irányuló összevont kérelmezési eljárásról, valamint a harmadik országokból származó, a tagállamok területén legálisan tartózkodó munkavállalók közös jogairól.

többi, jelenleg hatáskörrel rendelkező hatóság szakhatóságként venne részt az eljárásban.

III. STATISZTIKAI ADATOK A KÖRKÖRÖS ÉS IDEIGLENES MIGRÁCIÓRÓL

A magyar migrációs politika nem proaktív, hanem esetleges fejlődési trendjeit szemlélve a jelenlegi helyzet azt mutatja, hogy a hazánkban legalisan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárokról nem rendelkezünk elegendő információval, különös tekintettel a megyékben való földrajzi elhelyezkedésükre, tanulmányi, valamint szakmai hátterükre és ismereteikre, továbbá azokra az okokra, amelyek miatt Magyarországra érkeztek. További kutatói munka, valamint a statisztikai adatrendszer továbbfejlesztése szükséges. A hagyományos migrációs statisztikák összeállítása a hatósági és állami nyilvántartások alapján történik. A migráció mértékének meghatározásában különböző típusú adatforrások segítenek, így a (1) BÁH engedélyek szerinti adatbázisa, a (2) KEKKH népesség-nyilvántartása, (3) az Országos Egészségbiztosítási Pénztár és az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal nyilvántartása, (4) a legutóbbi népszámlálás 2001-es adatai, (5) az Állami Foglalkoztatási Szolgálat munkavállalási engedélyek regiszterének adatai és a munkaerő-felmérések, valamint a (6) Központi Statisztikai Hivatal (KSH) vándorlásstatisztikái. Sajnos van némi ellentmondás az adatokat illetően, mivel az adminisztratív adatgyűjtés szorosan összefügg a gyűjtés céljával és a mögötte megbúvó szabályozással. Ennek köszönhetően a különféle adatforrások a bevándorlók különböző szegmenseit fedik le, és így eltérő – és korlátozott – információkkal szolgálnak a migráns csoportokat illetően. A körkörös migráció esetében a nemzeti definíció hiánya is egy megbízható adatbázis létrehozását akadályát képezi. Az adminisztratív adatgyűjtések tartalma szintén folyamatos változásoknak van kitéve, továbbá függ attól, hogy a hatósági adatgyűjtés mire összpontosít.

A megbízható adatok szűkös lehetőségein belül a legfontosabb információkat a migrációról általában a BÁH és a KSH szolgáltatja.

A BÁH feladatkörébe tartozik az engedélyezési eljárásokban való döntéshozatal (bizonyos típusú vízumok, tartózkodási engedélyek, letelepedési engedélyek, regisztrációs igazolások, regisztrációs kártya); a menekültügyi eljárásokban való döntéshozatal; a dublini rendelet²⁶ végrehajtása, az illegális migrációval

²⁶ A Tanács 343/2003/EK rendelete (2003. február 18.) a valamely harmadik ország állampolgára által a tagállamok egyikében benyújtott menedékkérelme elbírálásáért felelős tagállam

kapcsolatos feladatok teljesítése; az állampolgársági ügyek; a származási ország-információs rendszer és adatbázissal kapcsolatos feladatok; a központi vízum-, menekültügyi és migrációs nyilvántartás vezetése; a befogadó állomások, ideiglenes szálláshelyek és a közösségi szállások irányítása és működtetése. A főigazgató a belügyminiszter felügyelete alatt dolgozik.

A magyar Központi Statisztikai Hivatal felméréseket végez, folyamatokat vizsgál, tárolja, valamint terjeszti a releváns adatokat a migráció és a menekültügy terén. A Hivatal adatokat szolgáltat az Országgyűlés és a közigazgatás, a társadalmi szervezetek, a helyi hatóságok, a tudományos testületek, a gazdasági szervezetek, a közvélemény és a média, valamint a nemzetközi szervezetek részére és külföldi felhasználóknak is. A társadalmi-gazdasági helyzet, valamint az ország lakosságának körében bekövetkezett változásokat illetően a hivatalos adatokat a Hivatal teszi közzé. A KSH szakmailag független közigazgatási szerv, amely a jelenlegi Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium közvetlen felügyelete alatt áll.

A nem kielégítő adatgyűjtés fő okait összefoglalva az alábbi problémákat sorolhatjuk fel:

- a) az adatok nem teljeskörűek, nem fedik le az összes Magyarországon tartózkodó külföldit;
- b) a meglévő adatok egy része nem kerül rögzítésre;
- c) a foglalkoztatási statisztikák sajnálatos módon nem a hozzájuk kötődő személyek, hanem a kibocsátott munkavállalási engedélyek, illetve bejelentések alapján készülnek. Ebből kifolyólag a munkaügyi központok által szolgáltatott statisztikákat fenntartással kell kezelni;
- d) a kivándorlók szűk köréről van csak információ;
- e) a különböző szervek, hatóságok által gyűjtött adatok nem mindig összekapcsolhatóak;
- f) az adatforrások értelmezései nem mindig azonosak.

meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról, HL L 50., 2003.2.25., 1. o.

IV. KÖVETKEZTETÉSEK

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy az ideiglenes és körkörös migráció terén eddig három fő tényező befolyásolta a magyar politikai döntéshozatalt. Az első az Európai Unióhoz történő magyar csatlakozási folyamat volt, amely a magyar jogszabályokat az uniós elvárások képére formálta. A második a magyar nemzetiségűek jelentős aránya a magyarországi migránsok körében, amely a migrációs politikát szorosan összekapcsolja a diaszpóra politikával. A harmadik tényező pedig a közvélemény, amely a főként keleti szomszéd országokból érkező bevándorlókat a gazdasági átmenet és a munkanélküliség problémáival hozza összefüggésbe.²⁷ A munkavállalási céllal érkező migránsok megítélése negatív, és gyakran csak az olcsó, illegális munkaerőt látja bennük a közvélemény.

Legújabb, nem-reprezentatív hazai és európai kutatások szerint Magyarország tagállami összehasonlításban élen jár az idegengyűlölet terén. Ez elsősorban azzal magyarázható, hogy a „befogadó” népeség gyakran nincs tisztában a Magyarországon élő bevándorlók valós számával, jogi státuszával, családi, foglalkoztatási és pénzügyi helyzetével, illetve azzal, hogy mennyiben járulnak hozzá a migránsok a magyar gazdaság és kultúra fejlődéséhez. Ezért az Európai Integrációs Alap által támogatott – nyitottabb magyar társadalom létrehozását célzó – figyelemfelkeltő, valamint idegengyűlölet elleni projektek kiemelkedő fontosságúak.

Amint látjuk, nagy szükség van egy minden részletre kiterjedő és hosszú távú bevándorlási politika kidolgozására. Mindenképpen javasolandó a migráció terén egy olyan szakszerű politikai vita lefolytatása, amely meghatározza a nemzeti érdekeket, kijelöli a migrációs politikán keresztül elérendő hosszú és rövid távú célokat, a bevándorlók fő célcsoportjait, valamint az ezekhez rendelkezésre álló eszközöket. Ezen felül nélkülözhetetlen egy minden részletre kiterjedő migrációs és integrációs stratégia létrehozása is, amely számításba veszi hazánk

²⁷ Magyarországon a migrációs politika végrehajtásának egyik legfőbb akadálya az idegengyűlölet, mivel a magyar az egyik leginkább idegenellenes, intoleráns és zárt társadalom a mai Európában. Az Európai Integrációs Alap 2007 óta finanszíroz multikulturális figyelemfelkeltő valamint idegengyűlölet elleni projekteket. Hátulütője ennek mindazonáltal, hogy ezek az anti-diszkriminációs intézkedések csak kísérletiek, és az adott projekt által finanszírozottak, következésképpen igen széttöredezettek, átmenetiek és a hatásuk nem hosszú távú. [B. Frouws MSc, Drs. B.J. Buischool: Migrants to Work, Innovative approaches towards successful integration of third country migrants into the labour market. Final Report. DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Zoetermeer, March 4, 2010 p. 73.]

munkaerő-piaci, illetve egyéb igényeit, továbbá meghatározza az így szükséges migráns munkavállalók számát és összetételét. A társadalmi vitának a különböző politikai és társadalmi szereplők, civil szervezetek, érdekelt felek, közigazgatás szervek, szakértők, munkaadói és munkavállalói szervezetek és a bevándorlók egyesületei között létrejövő konszenzuson kell alapulnia. A cél, hogy e viták és dokumentumok iránytűt képezzenek, tükrözzék a magyar gazdasági, demográfiai, kulturális és társadalmi igényeket. A politikai döntéshozók pedig egyértelműen fektessék le, hogy milyen típusú migráció lenne kívánatos, a célok végrehajtása pedig miként a leghatékonyabb.

A magyar migrációs politika alakulását vizsgálva arra a következtetésre jutunk, hogy a magyar migrációs politika leginkább passzív és reaktív nevezhető, amelyet olyan rendszertelen és ad hoc tevékenységek jellemeznek, melyek nem mutatnak hosszú távú perspektívát, vagy a háttérben megbúvó mélyebb elemzést.

A politikai döntéshozóknak be kellene látniuk, hogy egy tudatos migrációs politika megoldást nyújtana a népesség jelenlegi és a jövőbeli problémáira is, így a népesség-fogyásra, a születések alacsony számára, a hosszabb várható élettartamra és a népesség elöregedésére, amely mind-mind az emberi erőforrások gyengülésével fog járni. Sőt, a nemzeti munkaerőpiacon az egyre növekvő külföldi munkaerő segíthet a hiány megfelelő enyhítésében, mivel egyes szakmák képviselői nem állnak rendelkezésre az országban, vagy a honos lakosság körében nem mutatkozik hajlandóság a kevésbé vonzó munkahelyek betöltésére. Hatékony munkaerő-piaci monitoring és strukturált körkörös migrációs rendszerek létrehozása lenne szükséges a rövid távú munkaerő-migráció kezeléséhez, különösen a szomszédos országokból érkezők tekintetében.

Újabb felhívásként remélhetőleg jelen tanulmány is hozzájárul egy egységes magyar migrációs politika létrehozásának folyamatához, amely nem csak a gazdasági migráció előnyeit, hanem annak egy toleráns, változatos és versenyképes világban való szerepét is megérti.

Szerző: Ács Viktória

BIBLIOGRÁFIA

Manolo Abella: Policies and Best Practices for Management of Temporary Migration. Population Division, Department of Economic and Social Affairs, United Nations Secretariat, 9 June 2006.

Ács Viktória: A három hónapot meghaladó tartózkodás szabályai. In: Lékó Zoltán (szerk.): A migrációs jog kézikönyve. CompLex, Budapest, 2009.

Csuzdi Szonja (Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal): Európai kutatói partnerség: a magyar nemzeti akcióterv bemutatása. Kutatói mobilitási fórum, Budapest, 2010. szeptember 9.

[Elérhető:

<http://euraxess-hungary.hu/en/archive/81-programme-researcher-mobility-forum-2010-budapest-hungary.html> (2010.10.08.)]

Fassmann, Heinz: Zirkuläre Arbeitsmigration in Europa – eine kritische Reflexion, in: Brain drain oder brain circulation? Forum, Heft 8, Leibnitz-Institut für Länderkunde, Leipzig 2008.

[Elérhető:

http://www.sachsen-anhalt.de/LPSA/fileadmin/Elementbibliothek/Bibliothek_Politik_und_Verwaltung/Bibliothek_MBV/Broschueren/2008/forum8.pdf (2010.10.08.)]

Hárs Ágnes: A harmadik országokból Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok a statisztikai adatok tükrében - A migránsok számának, összetételének, szocio-demográfiai sajátosságainak meghatározása adatok összehasonlító elemzésével.

[Elérhető:

http://www.mtaki.hu/kutatasi_programok/bevanderlok_magyarorszagon/02_statistika_Hars.pdf (2010.10.08.)]

Hatos Pál: Nemzetközi hallgatói mobilitás, magyarországi helyzetkép.

[Elérhető:

<http://www.scholarship.hu/LinkClick.aspx?fileticket=1eAC6R-7PhM%3D&tabid=144&language=hu-HU> (2010.10.08.)]

Rudó Mónika: A kutatás emberi erőforrásai és a kutató mobilitás az Európai Unióban. Technika-, Mérnök- és Tudománytörténet Multidiszciplináris Doktori Iskola, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, 2009.

[Elérhető:

http://www.omikk.bme.hu/collections/phd/Gazdasag_es_Tarsadalomtudomanyi_Kar/2009/Rudo_Monika/ertekezes.pdf (2010.10.08.)]

The Hungarian Multi-annual programme of the European Fund for the integration of third-country nationals for the period 2007 to 2013.

[Elérhető: <http://www.solidalapok.hu/?q=node/1951> (2010.10.08.)]

Tóth E.: A mezőgazdasági foglalkoztatás és alternatív lehetőségei. Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet, Agrárgazdasági tanulmányok. Budapest, p. 4-11.

Zerger Dr., Frithjof: Migrationssteuerung und Entwicklungseffekte durch zirkuläre Migration? in: ZAR Zeitschrift für Ausländerrecht und Ausländerpolitik, 1/2008, S. 1-5.

MELLÉKLETEK

I. A külföldi állampolgárságú kutatók és ösztöndíjasok száma Magyarországon 2008-ban

Megnevezés	EU-tagállamból	EU-n kívüli más európai országból	Nem európai országból	Összesen	Ebből: nő
Külföldi állampolgárságú kutatók	442	156	100	698	218
Külföldi állampolgárságú ösztöndíjasok	250	98	57	405	188

Forrás: Az adatokat a magyar Központi Statisztikai Hivatal szolgáltatta. Elérhetőek a Kutatás és fejlesztés 2008 című kiadványban:

<http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/tudkut/tudkut08.pdf> (2010.10.08).

II. Külföldi szezonális munkavállalók beáramlása állampolgárság szerint

	2004	2005	2006	2007	2008
Románia	1,252	1,673	1,897	0,580	0,249
Ukrajna	0,280	0,596	0,284	0,303	0,358
Olaszország				0,001	
Egykori SzSzKSz					0,001
Moldova	0,004	0,031	0,031		0,019
Szerbia					0,023
Szerbia és Montenegró	0,003	0,007	0,004		
Összesen	1,539	2,307	2,216	0,907	0,650

Forrás: OECD 1997-2008, Migration data, Electronic Questionnaire, Directorate for Employment, Labour and Social Affairs.

III. Külföldi tanulók/hallgatók nappali oktatásban, nappali tagozaton

13. Külföldi állampolgárságú óvodások, tanulók és hallgatók a nappali oktatásban, nappali tagozaton

– Foreign pupils/students in full-time education

Tanév	Óvoda	Általános iskola ^{1, 2)}	Szakiskola ^{1, 3)}	Középiskola ^{1, 4)}	Felsőoktatási intézmény ⁵⁾
School year	Kindergartens	Primary (general) schools ^{1, 2)}	Vocational schools ^{1, 3)}	Secondary schools ^{1, 4)}	Tertiary education ⁵⁾

Összesen – Total

1995/1996	..	2 353	463	2 046	6 300
1996/1997	..	2 465	518	2 255	..
1997/1998	..	2 899	505	2 573	..
1998/1999	..	3 228	466	3 038	7 111
1999/2000	..	3 830	444	3 566	7 711
2001/2002	1 048	3 561	685	4 640	8 556
2002/2003	1 554	5 002	747	5 459	8 605
2003/2004	1 538	4 761	911	5 365	9 371
2004/2005	1 608	4 577	882	5 353	9 946
2005/2006	1 683	4 515	717	5 152	10 974
2006/2007	1 584	4 496	741	4 921	11 618
2007/2008	1 603	4 399	633	4 281	12 212
2008/2009	1 629	4 224	448	4 075	13 681
2009/2010	1 516	4 200	462	3 667	15 035

1) 2001/2002-től az általános iskolákban, a szakiskolákban és a középiskolákban a felnőttoktatási és a gyógypedagógiai tanterv szerint tanulók számával együtt. – From 2001/2002 in primary, vocational and secondary schools data includes the part-time-students and students with special educational needs.

2) 1999/2000-ig a gimnáziumok 5-8. évfolyamán tanulók számával együtt. – Till 1999/2000 data includes also the 5-8th grades of secondary general schools.

3) A szakiskolák adata 1999/2000-ig a szakmunkásképzők adatát, 2001/2002-től a szakiskolák és speciális szakiskolák adatait tartalmazza. – Till 1999/2000 the data of vocational schools contains the data of apprentice vocational schools, from 2001/2002 the data of vocational and special vocational schools.

4) Gimnázium és szakközépiskola adatát együtt tartalmazza. – Secondary general and vocational schools together.

5) Pótlólagos adatközlés miatt a 2002/2003. tanévi adatok módosultak. – The data of school-year 2002/2003 are modified according to additional data submission.

Forrás: Az adatot az Oktatási és Kulturális Minisztérium szolgáltatta. Elérhető a Felsőoktatási statisztikai kiadvány 2009-ben: <http://www.nefmi.gov.hu/miniszterium/statisztika/oktatasi-statisztikak> (2010.10.08.)

IV. A Magyarországon tanuló külföldi hallgatók száma állampolgárságuk szerint

Tanév 2008/2009

Összes tagozaton

Országnev	Felsőfokú szak-	Főiskolai szintű	Egyetemi szintű	Alap-	Mester-	Osztatlan	Szakirányú tovább-	PhD, DLA	Összes	Összesből nő
	képzésben résztvevő hallgatók száma									
Összesen	177	1 353	3 396	6 017	274	4 776	436	487	16 916	8 377
Ebből										
Afrika	2	9	79	99	9	196	13	17	424	163
Ázsia	2	47	621	612	64	1 370	51	60	2 827	1 091
Dél-Amerika	0	7	9	17	4	0	5	1	43	21
Észak-Amerika	0	6	131	74	2	154	42	8	417	201
Európa	172	1 284	2 555	5 212	195	3 048	322	401	13 189	6 898
Oceánia	1	0	1	3	0	8	3	0	16	3

Forrás: Az adatot az Oktatási és Kulturális Minisztérium szolgáltatta. Elérhető a Felsőoktatási statisztikai kiadvány 2008-ban, elérhető:
http://db.okm.gov.hu/statisztika/fs08_fm/ (2010.10.08.).

Az EMH a 2008/381/EK tanácsi határozat alapján jött létre és az Európai Unió pénzügyi támogatásával működik.